

DESIGNUL OPERAȚIEI LA NIVEL TACTIC

Locotenent-colonel Cătălin CHIRIAC

Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București

Apariția „Manualului de planificare a operațiilor” la nivel național a determinat regândirea modului de realizare a planificării operațiilor, la toate nivelurile artei militare: strategic, operativ și tactic.

Implicit, noile concepte și abordări propuse prin intermediul manualului au fost însușite, explicate și adaptate specificului național într-o anumită măsură și aplicate de către toate nivelurile, chiar dacă unele dintre acestea necesitau clarificări și abordări diferite, cum ar fi, de exemplu, designul operației.

Cuvinte-cheie: operație, nivel tactic, designul operației, documente de planificare, cadru operațional.

INTRODUCERE

Scopul acestui articol este de a deschide acel dialog care poate conduce către clarificarea sensului conceptului de *design al operațiilor* și a modului în care acesta poate fi dezvoltat la nivelurile operativ și, mai ales, tactic.

Apărut în limbajul planificatorilor militari odată cu bine-cunoscutul, de acum, *COPD – Directiva Comandamentului Aliat pentru Operații pentru planificarea cuprinzătoare a operațiilor*¹, *designul operației* s-a dorit a fi procesul care să fundamenteze „dezvoltarea concepției campaniei/operației și a documentelor de planificare”². Însușirea și dezvoltarea acestui concept a generat și încă generează numeroase probleme planificatorilor militari de la nivelul operativ și, mai ales, celor de la nivelul tactic, atât prin insuficienta explicare a acestuia în cadrul manualelor sau al doctrinelor specifice planificării operațiilor, cât și prin lipsa exemplificărilor. Deși *Manualul de planificare a operațiilor* asigură definirea conceptului și stabilește locul acestuia în cadrul procesului desfășurat de către nivelul operativ, nu oferă totuși lămuriri sau detalii privind abordarea acestui concept la nivel tactic. În aceste condiții, consider că principalele elemente care necesită aprofundare și o atentă clarificare se referă la nivelul și modul în care *designul operației* poate fi dezvoltat.

Una dintre cele mai dificile probleme la care grupurile de planificare sau statele majore de la nivelul tactic trebuie să găsească răspuns o constituie *existența și dezvoltarea designului operației* la acest nivel. Problema este anevoioasă, deoarece acest concept este detaliat doar pentru nivelul strategic și operativ și există o oarecare nesiguranță atunci când este luat în discuție la nivelul tactic.

Designul operației s-a dorit a fi procesul care să fundamenteze „dezvoltarea concepției campaniei/ operației și a documentelor de planificare”.

¹ ***, *Allied Command Operations Comprehensive Operations Planning Directive*. La nivel național, prevederile COPD se regăsesc în cadrul *Manualului de planificare a operațiilor*, Statul Major General, București, 2016.

² ***, *Doctrina Armatei României*, Statul Major General, București, 2012, p. 150.

În anul 2009, fostul comandant al US Joint Forces Command, generalul James Mattis, a propus următorul enunț pentru relația dintre design și planificare: „Designul nu înlocuiește planificarea, iar planificarea este incompletă fără design. Echilibrul dintre cele două variază de la o operație la alta, precum și în cadrul fiecărei operații. Executate corect, cele două procese sunt întotdeauna complementare, suprapuse, sinergice și continue”.

Cu toate că *Manualul de planificare a operațiilor* precizează faptul că, „la nivel național, designul îmbracă două aspecte – designul strategic și designul la nivel operativ”³, el nu aduce totuși lămuriri suplimentare privind abordarea nivelului tactic, în condițiile în care același manual reprezintă fundamentul elaborării manualelor specifice de planificare ale categoriilor de forțe.

Chiar dacă apariția conceptului a pus, la un moment dat, sub semnul întrebării existența și desfășurarea procesului de planificare, designul nu trebuie văzut ca un înlocuitor al acestuia. Actualele procese de planificare pentru nivelurile strategic și operativ stabilesc clar momentul în care designul este desfășurat, produsele specifice acestui proces și modul în care acestea asigură fluiditate desfășurării ulterioare a procesului. În anul 2009, fostul comandant al US Joint Forces Command, generalul James Mattis, a propus următorul enunț pentru relația dintre design și planificare: „Designul nu înlocuiește planificarea, iar planificarea este incompletă fără design. Echilibrul dintre cele două variază de la o operație la alta, precum și în cadrul fiecărei operații. [...] Executate corect, cele două procese sunt întotdeauna complementare, suprapuse, sinergice și continue”⁴. În aceste condiții, designul și planificarea ar face posibilă transformarea direcționărilor și ordinelor ample ale comandanților eşaloanelor strategic și operativ în misiuni și sarcini concrete pentru nivelul tactic.

DESIGNUL OPERAȚIEI LA NIVEL OPERATIV

La nivel operativ, *designul operației* reprezintă atât un proces, cât și un produs. Un proces – datorită pașilor concreți care trebuie urmați pentru realizarea acestuia și un produs – deoarece aplicarea procesului are ca finalitate un cumul de informații și elemente specifice necesare continuării procesului. Produs ca urmare a aplicării artei operative⁵,

³ *** , *Manualul de planificare a operațiilor*, op. cit., p. 18.

⁴ Generalul James Mattis, *Vision for a Joint Approach to Operational Design*, 6 octombrie 2009, disponibil la www.smallwarsjournal.com/blog/usjfc-com-releases-approach-to-operational-design-vision, accesat la 23.01.2020.

⁵ *Manualul de planificare a operațiilor* definește arta operativă ca reprezentând angajarea cu abilitate a instrumentului militar în scopul realizării obiectivelor strategice și/sau la nivel operativ, prin designul, organizarea, integrarea și conducerea campaniilor, operațiilor, bătăliilor și luptelor, realizând legătura între strategia și tactica militară.

designul operației reprezintă expresia viziunii comandantului privind transformarea situației inacceptabile de la începutul campaniei, într-o serie de condiții acceptabile la sfârșitul acesteia⁶.

Realizarea *designului operației* prin contribuția unitară a grupului de planificare și a comandantului permite nivelului operativ să vizualizeze imaginea de ansamblu a întregii campanii întrunite și să identifice elementele care asigură fluiditate acțiunilor de nivel tactic. În timp ce în responsabilitatea grupului de planificare se află elaborarea *cadrelor operaționale* (o serie de concepte specifice, identificate sau determinate în conformitate cu precizările în vigoare), comandantul structurii are obligația de a stabili și a emite *intenția inițială*. Împreună, aceste două elemente formează **designul inițial al operației**⁷.

La nivel național⁸, cadrul operațional este dezvoltat pe baza conceptelor specifice *designului operației*, concepte aliniate, de altfel, celor identificate la nivelul Alianței. Utilizate într-o succesiune progresivă, conceptele designului sunt necesare pentru înțelegerea cerințelor operaționale și facilitarea activităților planificatorilor. Documente naționale prevăd un număr de 12 concepte, astfel: starea finală dorită, tranziția și terminarea, obiectivele, efectele, indicatorii de performanță și eficacitate, criteriile de măsurare a succesului, centrele de greutate și capabilitățile, cerințele și vulnerabilitățile asociate acestora, punctele decisive și condițiile decisive, liniile de angajare strategică sau liniile de operații, geometria operației, succesiunea acțiunilor și fazele operației (stabilite prin aplicarea următoarelor concepte operaționale: sincronizarea, sinergia și efectul de multiplicare, simultaneitatea și adâncimea, manevra, tempo-ul operațional și efortul principal), contingentele – variantele și alternativele, punctul culminant/culminația, pauzele operaționale, abordarea directă și cea indirectă⁹.

⁶ *** , COPD INTERIM V2.0, *Allied Command Operations Comprehensive Operations Planning Directive*, 4 octombrie 2013, pp. 4-52.

⁷ *** , *Manualul de planificare a operațiilor*, op. cit., p. 114.

⁸ *** , *Doctrina planificării operațiilor în Armata României*, Statul Major General, București, 2013, p. 40.

⁹ Conceptele sunt prezentate și detaliate în *Doctrina planificării operațiilor în Armata României*, op. cit., pp. 40-57.

Realizarea designului operației prin contribuția unitară a grupului de planificare și a comandantului permite nivelului operativ să vizualizeze imaginea de ansamblu a întregii campanii întrunite și să identifice elementele care asigură fluiditate acțiunilor de nivel tactic.

În timp ce în responsabilitatea grupului de planificare se află elaborarea cadrului operațional, comandantul structurii are obligația de a stabili și a emite intenția inițială. Împreună, aceste două elemente formează designul inițial al operației.

Practic însă, la nivel operativ, cadrul operațional este realizat pe parcursul Fazei 3 a procesului de planificare – *estimarea la nivel operativ*, prin stabilirea: *condițiilor decisive, efectelor, acțiunilor operaționale și a celor non-militare, liniilor de operații, secvențelor și fazelor operației, variantelor și alternativelor liniilor de operații*¹⁰. Această abordare trebuie văzută ca o *cale logică a secvențelor elaborării cadrului operațional, dar care poate varia în funcție de direcționările comandantului și de experiența grupului de planificare*¹¹.

Intenția comandantului este enunțată pe timpul *Briefingului de analiză a misiunii*, moment în care este validat și cadrul operațional, în timp ce designul operației, în ansamblu, va fi aprobat pe timpul *Briefingului de luare a deciziei*.

În conformitate cu prevederile Doctrinei Armatei României, nivelul tactic reprezintă nivelul „la care ciocnirile și luptele sunt planificate și executate cu scopul de a realiza obiectivele militare ale unităților și marilor unități tactice”.

DESIGNUL OPERAȚIEI LA NIVEL TACTIC

În conformitate cu prevederile *Doctrinei Armatei României*, nivelul tactic reprezintă nivelul „la care ciocnirile și luptele sunt planificate și executate cu scopul de a realiza obiectivele militare ale unităților și marilor unități tactice”¹². Documentele elaborate în sprijinul planificării și evaluării operațiilor sau procesului de management al țintelor aduc precizări suplimentare, în sensul în care nivelul tactic începe cu categoriile de forțe și componentele operaționale. Această realitate, indiferent de categoria de forțe (terestră, aeriană, navală sau de operații speciale), impune ca planificarea operațiilor pentru acest nivel să răspundă cerințelor și particularităților tuturor structurilor componente și specificului genurilor de arme. Luând în considerare aceste elemente, realizarea designului operației la nivelul tactic ridică mai multe semne de întrebare legate de oportunitatea acestuia și de modul în care se poate realiza, precum și de nivelul până la care se poate aplica.

Consider că principala problemă a *designului operației* la nivel național o constituie chiar definirea acestuia. La nivelul NATO, există, în cadrul literaturii de specialitate, noțiunea de „*operational design*”, care, la nivel național, a fost tradusă și implementată sub denumirea

¹⁰ ***, *Manualul de planificare a operațiilor*, op. cit., pp. 116-117.

¹¹ *Ibidem*, p. 116.

¹² ***, *Doctrina Armatei României*, op. cit., p. 159.

de „*designul operației*” și nu sub forma de „*designul operațional*”, așa cum ar fi fost mai potrivit. Pentru o corectă informare, în cadrul Alianței Nord-Atlantice există „*operational design*” și „*operations planning*”, pentru a se putea face distincția între nivelul de planificare și operație¹³.

Preluarea și traducerea cuvântului „*operational*” din limba engleză prin cuvântul „*operațional*”, dar, în același timp, și prin „*operativ*” a generat o serie de dificultăți sau anomalii în cadrul manualelor sau doctrinelor naționale. În aceste condiții, nivelul dintre strategic și tactic este *nivelul operativ*, care face o evaluare a *mediului operațional*, elaborează deopotrivă planuri *operaționale și operative* și răspunde unor cerințe *operaționale*. *Designul operației* la acest nivel are la bază *cadrul operațional* (preluat corect din „*operational framework*”) și nu *cadrul operativ* (în logica preluării termenului „*operational*”) și intenția comandantului.

Dacă, la nivelul NATO, „*operational design*” este relaționat nivelului operațional și operației specifice acestuia, la nivel național, prin „*designul operației*” se poate înțelege că acest concept se adresează tuturor structurilor ce desfășoară operații. Lucru care, de altfel, a și introdus această stare de incertitudine în utilizarea conceptului.

Un alt aspect care îngreunează elaborarea *designului operației* la nivelul tactic îl constituie caracteristicile nivelului în sine. Analiza nivelului tactic impune luarea în considerare a unui palier destul de mare de structuri, plecând de la categoriile de forțe și componentele operaționale și terminând cu subunități de nivel batalion sau chiar companie. În aceste condiții, realizarea *designului operației* devine imposibilă, deoarece respectarea formatului standard al conceptului este imposibilă pentru toate aceste structuri. Totuși, în aceste condiții, opțiunea nivelului tactic s-ar rezuma la stabilirea acelor structuri care pot îndeplini cerințele realizării *designului operației*.

Un ultim aspect care trebuie luat în considerare atunci când se discută despre *designul operației* la nivel tactic îl constituie conceptele acestuia care, pur și simplu, nu sunt caracteristice acestui nivel, indiferent de eforturile depuse de către planificatori în acest sens.

În cadrul Alianței Nord-Atlantice există „*operational design*” și „*operations planning*”, pentru a se putea face distincția între nivelul de planificare și operație.

¹³ Termenul utilizat la nivelul Alianței pentru planificarea operațiilor militare la toate nivelurile este *operations planning*. Vezi COPD INTERIM V2.0, *Allied Command Operations Comprehensive Operations Planning Directive*, op. cit., pp. 1-3.

Elementul principal de la care trebuie pornit atunci când se discută despre designul operației îl constituie prevederile documentelor de planificare. Pentru a putea realiza designul operației, trebuie să existe un cadru operațional și o intenție a comandantului. Chiar dacă există o intenție a comandantului, dar un cadru operațional incomplet, lipsit de elementele importante, nu putem discuta despre designul operației.

Consider că principalele concepte care nu pot fi identificate la nivelul tactic, în sensul în care acestea își pot aduce contribuția la realizarea *designului operației*, sunt *condițiile decisive*, *efectele* și *liniile de operații*.

Elementul principal de la care trebuie pornit atunci când se discută despre *designul operației* îl constituie prevederile documentelor de planificare. Pentru a putea realiza *designul operației*, trebuie să existe un *cadru operațional* și o *intenție a comandantului*. Chiar dacă există o *intenție a comandantului*, dar un *cadru operațional incomplet*, lipsit de elementele importante, nu putem discuta despre *designul operației*, așa cum a fost prezentat anterior. Atât pe plan național, cât și în cadrul Alianței, este prevăzut destul de clar că, la nivelul întrunit, cadrul operațional și, implicit, designul sunt dezvoltate prin stabilirea „*condițiilor decisive pe liniile de operații în scopul îndeplinirii obiectivelor de nivel operativ și contribuind, astfel, la îndeplinirea obiectivelor strategice și realizarea stării finale*”¹⁴. Consider că este necesar ca utilizarea sintagmei „*design al operației*” să se facă respectând definiția, termenii și, mai ales, semnificația acestora, trasate prin documentele specifice.

În aceste condiții, analizarea definițiilor și a caracteristicilor principalelor concepte amintite anterior, așa cum sunt acestea prezentate în documentele naționale specifice, determină următoarele elemente importante:

❖ *Condițiile decisive* sunt critice pentru obținerea unui obiectiv operațional, sfera acestui concept fiind mult mai cuprinzătoare decât *punctele decisive*. În timp ce punctele decisive se pot utiliza pentru realizarea *designului operațional* al unei operații de tipul forță contra forță^{15,16}, folosirea condițiilor decisive este mult mai aproape de realitatea mediului de operare și specifică pentru „*operațiile actuale, deoarece reflectă mai adecvat contribuția militară la abordarea cuprinzătoare*”¹⁷. Aceeași concluzie se poate desprinde și din analiza definirii conceptelor menționate în *tabelul nr. 1*. Astfel, pentru

¹⁴ ***, *Manualul de planificare a operațiilor*, op. cit., p. 20 și COPD INTERIM V2.0, *Allied Command Operations Comprehensive Operations Planning Directive*, op. cit., pp. 1-13.

¹⁵ Force-on-force operations.

¹⁶ ***, COPD INTERIM V2.0, *Allied Command Operations Comprehensive Operations Planning Directive*, op. cit., pp. 4-52.

¹⁷ ***, *Doctrina planificării operațiilor în Armata României*, op. cit., p. 49.

nivelul tactic este oportună utilizarea, atunci când situația impune, a „punctelor decisive” și nu a condițiilor decisive, mult prea generoase și complexe pentru acest nivel. Dar, în aceste condiții, nu mai este realizată concordanța cu definirea și conceptele cadrului operațional prezentate anterior.

Punct decisiv	Condiție decisivă
Un punct din care un centru de greutate, al propriilor forțe sau ostil, poate fi amenințat. Acest punct poate exista în timp, în spațiu sau în mediul informațional.	O combinație de circumstanțe și/sau efecte, un eveniment important, un factor-cheie sau o funcție de luptă, a căror apariție/exercitare îi permite comandantului să obțină un avantaj tangibil asupra unui adversar sau care contribuie substanțial la obținerea unui obiectiv operațional.

Tabelul nr. 1: Definirea termenilor punct decisiv și condiție decisivă^{18,19}

❖ La modul general, un efect poate fi definit ca reprezentând „o modificare a stării fizice sau comportamentale a unui sistem sau a unui element al unui sistem, care este creat prin rezultatul uneia sau a mai multor acțiuni”²⁰. Caracteristic acestui concept este faptul că efectele sunt utilizate în planificarea și desfășurarea operațiilor doar la nivelurile strategic și operativ²¹, nivelul tactic concentrându-se pe „sarcinile necesare îndeplinirii misiunii care, în final, conduc la realizarea efectelor dorite la nivel strategic și operativ”²². Chiar dacă acțiunile specifice nivelului tactic sunt urmate în mod logic de efectele normale desfășurării acestora (conform definirii efectului), consider că *efectele* nu pot fi cuantificate la adevărata valoare la acest nivel sau, în anumite condiții, pot fi confundate cu obiectivele stabilite atât la nivelul eșalonului superior, cât și la nivelul propriei structuri. Este, astfel, logic ca nivelul tactic să depună eforturi pentru identificarea sarcinilor necesare îndeplinirii misiunilor primite de la nivelul operativ

La modul general, un efect poate fi definit ca reprezentând „o modificare a stării fizice sau comportamentale a unui sistem sau a unui element al unui sistem, care este creat prin rezultatul uneia sau a mai multor acțiuni”.

Caracteristic acestui concept este faptul că efectele sunt utilizate în planificarea și desfășurarea operațiilor doar la nivelurile strategic și operativ, nivelul tactic concentrându-se pe „sarcinile necesare îndeplinirii misiunii care, în final, conduc la realizarea efectelor dorite la nivel strategic și operativ”.

¹⁸ ***, *Doctrina Armatei României, op. cit.*, pp. 148, 167.

¹⁹ ***, *NATO Glossary of Terms and Definitions (English and French)*, North Atlantic Treaty Organization, NSO, 2016, p. 40.

²⁰ ***, *Manualul de planificare a operațiilor, op. cit.*, p. 187.

²¹ *Ibidem*, p. 17, și COPD INTERIM V2.0, *Allied Command Operations Comprehensive Operations Planning Directive, op. cit.*, pp. 1-11.

²² ***, *Manualul de planificare a operațiilor, op. cit.*, p. 81.

Conceptele designului operației sunt elaborate logic și se află într-o relație de determinare, în sensul în care identificarea unui concept conduce către stabilirea și identificarea următorului. În același timp însă, absența unui concept poate crea probleme în identificarea unui alt concept sau poate conduce chiar la imposibilitatea stabilirii cadrului operațional așa cum a fost el definit.

și nu pe *identificarea efectelor*. Totuși, la nivelul tactic, comandanții de structuri pot face recomandări privind acțiunile care pot fi executate de către forțele proprii pentru obținerea efectelor stabilite la nivelul operativ.

❖ Linia de operații reprezintă „o secvență logică ce leagă în timp și în spațiu efectele și punctele decisive, pe drumul către centrul de greutate, pentru îndeplinirea unui obiectiv operațional, în cadrul unei campanii sau operații”²³ și, de obicei, există o linie de operații pentru fiecare obiectiv²⁴. În condițiile în care linia de operații realizează legătura dintre efecte, puncte decisive și obiective, în mod logic, lipsa unuia sau a mai multor elemente constitutive atrage după sine anularea ei. Considerăm, astfel, că, în absența efectelor sau a condițiilor decisive, nu se pot identifica linii de operații la nivel tactic.

CONCLUZII

Conceptele *designului operației* sunt elaborate logic, așa cum am amintit, și se află într-o relație de determinare, în sensul în care identificarea unui concept conduce către stabilirea și identificarea următorului. În același timp însă, absența unui concept poate crea probleme în identificarea unui alt concept sau poate conduce chiar la imposibilitatea stabilirii cadrului operațional așa cum a fost el definit, situație în care se află astăzi nivelul tactic.

Designul operației sub forma adoptată în cadrul documentelor elaborate la nivel național nu se poate dezvolta la nivelul tactic, având în vedere argumentele prezentate anterior. Există totuși posibilitatea ca acest lucru să se întâmple fie datorită prevederilor manualelor de la acest nivel, fie unui exces de zel al comandanților sau al grupului de planificare, prin adoptarea forțată a efectelor, a condițiilor decisive sau a liniilor de operații. *Efectele* unei astfel de abordări conduc către o suprasolicitare a personalului implicat și o aglomerare nejustificată a procesului, în condițiile în care timpul avut la dispoziție este din ce în ce mai limitat.

²³ *Ibidem*, p. 190.

²⁴ *Ibidem*, p. 117.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. ***, *Allied Command Operations Comprehensive Operations Planning Directive – COPD Interim V2.0*, SHAPE, 2013.
2. ***, *Doctrina Armatei României*, Statul Major General, București, 2012.
3. ***, *Doctrina planificării operațiilor în Armata României*, Statul Major General, București, 2013.
4. ***, *Manualul de planificare a operațiilor*, Statul Major General, București, 2016.
5. General James Mattis, *Vision for a Joint Approach to Operational Design*, 6 octombrie 2009.

